

Γιάννης Κολοκοτρώνης “ Περὶ τρωτῶν καταστάσεων” της Τίτας Σταύρου

Σκιές και φαντάσματα, ξεχύνονται με άγριες εκφραστικές χειρονομίες για να αποτυπωθούν στη δυναμική χειμαρρώδη εκπροσιονιστική ασπρόμαυρη ζωγραφική της Τίτας Σταύρου, δημιουργώντας μια απόκοσμη και χασοκή ατμόσφαιρα τόσο εντυπωσιακή όσο και αγχωτική. Η Σταύρου υιοθετεί την παραμόρφωση ως ζωτική δύναμη στην καλλιτεχνική της διαδικασία, αδέσμευτη από τη συμβατική αισθητική. Οι εικόνες της μεταμορφώνουν το οικείο σε τρομακτικό, προκαλώντας μια πραγματικότητα που θυμίζει τους 14 στοιχειωμένους «Μαύρους Πίνακες» του Francisco Goya, τα 14-εφιαλτικά οράματα που ζωγράφισε στην «Οικία του Κουφού» (Quinta del Sordo 1820-23), όπου κυριαρχούν το γκροτέσκο και το μακάβριο και η πραγματικότητα γίνεται σκοτεινή και τρομακτική.

Οι μορφές της μοιάζουν να απηχούν την προσέγγιση της τέχνης από τον Gilles Deleuze. Στο βιβλίο του Francis Bacon: The Logic of Sensation (1981: 56-64) ο Deleuze υποστηρίζει ότι η τέχνη, αναδεικνύει τις αόρατες δυνάμεις που ζωντανεύουν τον ορατό κόσμο. Τα έργα της Σταύρου ενσαρκώνουν αυτή την ιδέα: η απομόνωση σπειροειδώς περιβάλλει τα παραμορφωμένα περιγράμματα των μορφών της, η παραμόρφωση προκύπτει καθώς τα πρόσωπα και τα σώματα συστρέφονται και κινούνται, και η διάλυση εμφανίζεται όταν οι μορφές της ξεθωριάζουν και επιστρέφουν στο χασοκό περιβάλλον τους. Παραμόρφωση, διάλυση και ένταση είναι οι αόρατες δυνάμεις που ζωντανεύουν τον κόσμο της, καθιστώντας τις ζωγραφιές της σε συναισθηματικά και ψυχολογικά παλίμψηστα όπου πραγματικότητα και σουρεαλισμός καταρρέουν ο ένας μέσα στον άλλο.

Το χρώμα έχει το δικό του ρόλο, στη συναισθηματική της αφήγηση. Ιδιαίτερα η αλληλεπίδραση μεταξύ του ενδεικτικού κίτρινου ή κόκκινου έναντι του πυκνού μαύρου πάνω στο λευκό χαρτί, προκαλεί ένταση, αποτυπώνοντας την αιώνια πάλη ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι, την ελπίδα και την απελπισία. Το κίτρινο, που συχνά συνδέεται με τη ζεστασιά, την ενέργεια και τη θετικότητα, αντιτίθεται στο μυστηριακό μαύρο, του φόβου και της αρνητικότητας. Το λευκό χαρτί γίνεται η επιφάνεια των επιλογών, όπου προβάλλονται τα συναισθήματα. Και όταν το μαύρο γίνεται βαρύ και καταπιεστικό, δημιουργεί μια άλλη ένταση στις μάχες της ψυχής. Για τη Σταύρου το χρώμα δεν είναι απλώς αισθητική επιλογή, αλλά επιλογή βαθιά συμβολική. Κάθε χειρονομία της διαπνέεται από ωμή συναισθηματική ένταση, καθιστώντας το πραγματικό πεδίο μάχης όχι την επιφάνεια του καμβά, αλλά το ίδιο το χρώμα.

Όπως το χρώμα διαμορφώνει τη συναισθηματική αφήγηση της Τίτας, έτσι και η παραμόρφωση της ανθρώπινης μορφής. Στην παράδοση του Georg Baselitz, εκείνη μετατρέπει το σώμα σε ένα ψυχολογικό τοπίο, όπου οι παραμορφώσεις αποκαλύπτουν στρώματα του ανθρώπινου ψυχισμού. Μια διαδικασία για την οποία ο John Berger (Ways of Seeing, 1972) είχε παρατηρήσει ότι «στη διαστρέβλωση υπάρχει αλήθεια, μια αποκάλυψη αυτού που βρίσκεται κάτω από την επιφάνεια, μια εμπλοκή με το ωμό συναίσθημα».

Αλλοτε, αντλώντας έμπνευση από τη ζωγραφική του Anselm Kiefer, η Τίτα Σταύρου χρησιμοποιεί πολυεπίπεδες υφές και πυκνές, ανάγλυφες επιφάνειες για να ξυπνήσει μια δίνη θολής ιστορίας και μνήμης. Η απτική, ενίοτε παχύρρευστη ποιότητα των μουσαμάδων της, βαραίνουν από το βάρος και το βάθος του συναισθηματικού περιεχομένου. Αυτές οι επιφάνειες γίνονται ένας συμβολικός εγκλωβισμός της μνήμης. «Οι δυνάμεις του τρόμου», εξηγεί η φιλόσοφος Julia Kristeva στο Powers of Horror (1980: 4) «διαταράσσουν την ταυτότητα, το σύστημα, την τάξη, δεν σέβονται τα όρια, τις θέσεις, τους κανόνες». Παρόμοια διαταραχή προκαλούν οι πίνακες της όταν στα έργα της, ανακατεύει την προσωπική ιστορία με τη συλλογική μνήμη, μετατρέποντας ξεχασμένα ή καταπιεσμένα συναισθήματα σε μια σπλαχνική, σωματική εμπειρία της ζωγραφικής που διαταράσσουν την αίσθηση της σταθερότητας και της τάξης του θεατή.

Η εικαστική της γλώσσα είναι τολμηρή, προκλητική και συναισθηματικά φορτισμένη. Οι εικόνες της εντυπωσιακές αλλά και σκοτεινές, δείχνουν να απηχούν την εύκολη ερμηνεία καθώς προσπαθεί να εισχωρήσει στα ερέβη της ψυχής και των συναισθημάτων. Γι' αυτό και κάθε τελάρο της είναι ένα παλίμψηστο ψυχής και συναισθημάτων της πολύπλοκης ανθρώπινης εμπειρίας. Όπως, όταν εναγωνίως με ρώτησε, στις συναντήσεις μας στο εργαστήρι της, «Τί κάνω;»! Αυτή η απλή ερώτηση

συμπυκνώνει την ουσία της καλλιτεχνικής της διαδικασίας - μια αδυσώπητη, σχεδόν απελπισμένη αναζήτηση νοήματος μέσα στο χάος της δημιουργίας. Ήταν σαν να αναζητούσε μια απάντηση να την απελευθερώσει από τα φαντάσματα που στοιχειώνουν το έργο της, καθώς η απομόνωση της ζωγραφικής διαδικασίας, τη βυθίζει στον τυφώνα των συναισθημάτων της. Οι μορφές της, όμως, δεν είναι στοιχειωμένες με μια παθητική έννοια, αλλά συμμετέχουν ενεργά στις αφηγήσεις που εκτυλίσσονται μεταξύ μνήμης και πραγματικότητας. Μοιάζουν να ξεπηδούν από ένα απόκοσμο πεδίο, φέρνοντας τον θεατή αντιμέτωπο με το άγνωστο και το ασυνείδητο. Ρευστές, και διφορούμενες, συμβολίζουν τον μυστηριώδη και ασύλληπτο χώρο όπου κατοικούν καταπιεσμένα ή παρεξηγημένα συναισθήματα.

Το δυναμικό και συναισθηματικό έργο της Τίτας Σταύρου, το χρώμα, η φόρμα και η υφή συγχωνεύονται σε μια οπτική γλώσσα που είναι προσωπική, ενστικτωδώς έντονη και συναισθηματικά ηχηρή. Κάθε σχέδιο και κάθε πίνακας, ένας άλλος καθρέφτης στο δικό της ψυχολογικό και συναισθηματικό πεδίο, μαζί και του θεατή.

Γιάννης Κολοκοτρώνης
Καθηγητής Ιστορίας και Θεωρίας της Τέχνης
Τμήμα αρχιτεκτόνων Μηχανικών / Δ.Π.Θ.